

РОЗДІЛ 2. МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА

УДК 658.511.3

А. С. ВЕРЕТІН
І. Г. БРІТЧЕНКО

ПРОДУКТИВНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ РЕГІОНУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті проаналізовано динамічні зміни (упродовж 2006-2009 рр.) роздрібного товарообороту, здійснено оцінку продуктивності торговельної діяльності споживчої кооперації Рівненщини, а також запропоновано шляхи щодо її вдосконалення.

A productivity in trade activities of consumer's co-operation societies in Rivne region : the current trends and enhancement directions. In the article, dynamic changes (during 2006/09) in a retail turnover have been analysed, a productivity in trading activities of co-operative societies in Rivne region have been appraised, as well as the ways on its enhancement have been suggested.

Ключові слова : продуктивність, торговельна діяльність, роздрібний товарооборот, споживча кооперація, Рівненщина.

Постановка проблеми. Як відомо, споживча кооперація на Україні виникла ще в ХІХ ст. З перших же днів її існування торгівля була ключовою галуззю в її господарській діяльності. Незважаючи на значні трансформації, яка зазнала ця галузь упродовж століть, сьогодні в мережі споживчої кооперації України здійснюється близько 25 видів господарської діяльності. Втім, торгівля й надалі залишається пріоритетним видом її діяльності, яка складає лівову частку у формуванні її

© Веретін А. С. - Начальник відділення довузівської підготовки та профільного навчання Національного університету водного господарства та природокористування;

© Бритченко І. Г. - д.е.н., професор Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

валового доходу. Незважаючи на те, що нині розвиток торгівельної діяльності в системі споживчої кооперації в цілому характеризується позитивними змінами, втім в ній, особливо на регіональному рівні, мають місце деструктивні процеси, які зумовлені впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Так, за даними Центральної спілки споживчих товариств України (далі – Укоопспілка) за станом на 1 січня 2011 р. в її складі функціонує 19,4 тис. об'єктів роздрібною торгівлі, близько 75% із яких розташовані в сільській місцевості. Сучасні реалії розвитку України досить негативно впливають на стан соціально-економічного розвитку сільських поселень, внаслідок чого купівельна спроможність його мешканців є досить низькою. Упродовж тривалого часу це значною мірою і зумовлює збитковість у споживчій кооперації галузі торгівлі, рентабельність якої становить -5,4%, а рівень валового доходу майже у 2 рази нижчий від показників наявної ресурсної бази [5; 2].

У цьому контексті важливими постають питання визначення сучасних тенденцій торговельної діяльності у вітчизняній системі споживчої кооперації на регіональному рівні, зокрема за показниками продуктивності, та шляхів щодо її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти управління та економічної діяльності в організації в Україні досліджували А.К. Безчасний, Д.П. Богиня, О. І. Гадзевич, О.А. Грішнова, В.Я. Гуменюк, Г.А. Дмитренко, А.В. Калина, С.П. Калініна, С. Г. Струмилін та ін. За кордоном цим питанням присвячені праці таких дослідників, як Р. Акофф, І. Ансофф, М. Аокі, П. Друкер, Р. Каплан, Д. Нортон, М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі, Д. Ріккардо, Д.С. Сінк, А. Сміт, Ф. Тейлор та ін.

При проведенні автором даного дослідження осмисленню питань економіко-торгівельної діяльності та управління організацією сприяли роботи вчених наукової школи Львівської комерційної академії, а саме В. В. Атопія, Є. І. Бойка, І. О. Бочана, Ю. А. Дайновського, В. І. Єлейка, Б. М. Мізюка, В. О. Точиліна, Т. В. Фугало, Ф. І. Хміля, В. О. Шевчука та ін., а також монографічні праці науковців Полтавського університету економіки і торгівлі (Н. В. Карпенко, К. М. Краус, В. В. Лісіца, Т. В. Оніпко та ін.).

Незважаючи на існування цілої низки наукових праць і публікацій, в яких висвітлюються різні аспекти економічної діяльності вітчизняної галузі споживчої кооперації, питання продуктивності торговельної діяльності, сучасні тенденції розвитку цієї галузі на Рівненщині наразі залишаються на периферії наукових досліджень. Власне, це і зумовило вибір автором тематики та необхідність проведення дослідження в межах даної статті.

З огляду на викладене вище, **метою дослідження статті** є визначення тенденцій продуктивності торговельної діяльності товариств споживчої кооперації на Рівненщині та шляхів щодо її удосконалення.

Для досягнення даної мети поставлено такі **завдання** :

1) проаналізувати динаміку (упродовж 2006-2009 рр.) роздрібногo товарообороту товариств споживчої кооперації в Рівненській області;

2) розрахувати показники продуктивності на підставі яких дати оцінку та спрогнозувати (на 3 роки) перспективи розвитку торговельної діяльності в системі Рівненської обласної спілки споживчих товариств;

3) визначити основні напрями підвищення продуктивності торговельної діяльності в Рівненській обласній спілці споживчих товариств.

Рівненська обласна спілка споживчих товариств (далі – РОССТ) є однією з найбільш успішних і розвинутих територіальних підрозділів системи Укоопспілки. На Рівненщині торгівля в мережі споживчої кооперації переважає над іншими видами господарської діяльності. Торговельна мережа споживчої кооперації області, яка в основному базується у районних центрах і селах, нараховує близько 800 закладів торгівлі, в яких здійснюється торгівля товарами: продовольчими – 678; непродовольчими – 77. Діючі підприємства роздрібної торгівлі обслуговують майже 700 тисяч жителів або 60% населення області, із числа якого близько 90% населення – це сільські жителі. До складу РОССТ входять 9 райспоживспілок, 6 районних і 34 сільські споживчі товариства, які об'єднують 30 тисяч пайовиків та працевлаштовані понад 6 тисяч працівників. До успіхів, досягнутих упродовж останніх двох років, можна віднести створення близько 600 додаткових робочих місць, 65% мережі

торговельних закладів приведено до сучасних стандартів, у тому числі 57 магазинів типу «маркет», технічне переоснащено із запровадженням новітніх технологій у виробництво та ін. [4-6].

Втім, глобальна фінансово-економічна криза, яка упродовж останніх років охопила Україну та її регіони, негативно позначилася на темпах розвитку всіх галузей економіки. Не стала виключенням і торговельна галузь споживчої кооперації, в якій також можна помітити негативні тенденції її розвитку за цілою низкою економічних показників.

Упродовж 2006-2009 рр. на підприємствах споживчої кооперації Рівненщини спостерігалася загальна тенденція до скорочення обороту роздрібної торгівлі. Дійсно, економічна криза негативно позначилася на доходах населення, особливо сільського та призвела до зниження його купівельної спроможності, внаслідок чого структура роздрібного товарообороту РОССТ істотно деформувалася.

Як це можна бачити з табл. 1, лівову частку грошових доходів (понад 80%) населення Рівненщини витрачає, насамперед, на придбання продуктів харчування і лише в межах 15-17% доходів тратиться купівлю непродовольчих товарів. Якщо порівняти ці показники з економічно розвинутими державами світу, то структура витрат доходів населення є майже діаметрально протилежною, тобто лівову частку громадяни за кордоном тратять на побутові товари тощо, а на харчування припадає значно менший відсоток їх доходів.

Разом з тим, обсяги валового роздрібного товарообороту РОССТ (див. *табл. 1*) збільшилися з 177 млн. грн. в 2006 р. до 313,2 млн. грн. в 2009 р. За досліджуваний період відсоток продовольчих товарів у структурі роздрібного товарообороту торговельної мережі споживчої кооперації зріс на 73,3 %, а непродовольчих – на 95,7 %. Обороти роздрібної торгівлі у 2009 р. склав 313,2 млн. грн., що становило 1,2 % від обсягу 2008 р.

У структурі обороту роздрібної торгівлі на організовані та неформальні ринки припадало 31,3 %. В обороті організованих ринків 15,7 % становив продаж сільськогосподарських продуктів. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібної торгівлі та ресторанного господарства, за 2009 р.

Таблиця 1

Динамічні зміни роздрібного товарообороту в Рівненській обласній спілці споживчих товариств (упродовж 2006-2009 рр.)

Товари	Продаж товарів							
	2006		2007		2008		2009	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Продовольчі	149,1	84,2	170,7	83,2	216,3	82,7	258,4	82,5
Непродовольчі	27,9	15,8	34,6	16,8	45,2	17,3	54,8	17,5
Разом	177,0	100,0	205,3	100,0	261,5	100,0	313,2	100,0

становив 229,9 млрд. грн. і у порівнянних цінах склав 79,4 % від обсягу 2008 р. Оборот роздрібної торгівлі за 2009 р. становив 313,2 млн. грн. і склав 1,2 % від обсягу 2008 р. У структурі обороту роздрібної торгівлі на організовані та неформальні ринки припадало 31,3 %. В обороті організованих ринків 15,7 % становив продаж с/г продуктів. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібної торгівлі та ресторанного господарства, за 2009 р. становив 229,9 млрд. грн. і у порівнянних цінах склав 79,4 % від обсягу 2008 р. [3].

Негативні тенденції у торгівлі РОССТ, які проаналізовано вище, певною мірою можна пояснити такими причинами: недостатньою адаптацією до ринкових форм і методів господарювання; істотним руйнуванням ресурсного потенціалу галузі; зuboжінням і високим рівнем безробіття сільського населення; збитковістю і нерентабельністю мережі підприємств, що надають культурно-побутові послуги в селах; прогалинами у правовому регульовані діяльності галузі; демографічною кризою, депопуляцією населення України та ін.

Використовуючи статистичні показники товарообороту та витрат (в гривнях), проведемо відповідні розрахунки та оцінимо продуктивність торговельної діяльності у РОССТ (див. табл. 2).

Відповідно до даних, розрахованих автором та поданих у табл. 2, у РОССТ упродовж 2006-2009 рр. спостерігається поступове підвищення показника продуктивності торгівлі на 0,22 %.

Таблиця 2

Показники продуктивності торговельної діяльності РОССТ

Назва організації	Показники продуктивності торговельних організацій по районах РОССТ, %				Відхилення, %		
	2006	2007	2008	2009	2007/2006	2008/2007	2009/2008
Березнівське	18,2	6,02	17,15	17,01	-12,14	+11,13	-0,13
Володимирець	21,4	5,30	19,37	18,91	-16,07	+14,07	-0,46
Гошанське РСТ	17,7	1,74	23,02	19,43	-15,93	+21,29	-3,59
Дубенське РСТ	19,9	3,84	19,52	19,94	-16,07	+15,68	+0,42
Дубровицька	16,5	5,53	17,59	16,90	-10,94	+12,06	-0,69
Зарічненська	21,2	2,29	20,30	19,47	-18,87	+18,01	-0,83
Здобунівська	16,5	2,09	16,49	17,94	-14,44	+14,39	+1,45
Корецька РСС	19,7	3,34	17,47	16,89	-16,37	+14,14	-0,59
Костопільська	20,4	2,95	20,14	17,80	-17,49	+17,19	-2,34
Млинівське РСТ	18,6	2,99	19,03	23,11	-15,60	+16,05	+4,08
Острозьке СТ	16,0	0,02	14,31	18,71	-16,00	+14,30	+4,40
Радивилівське	18,3	20,36	17,27	19,79	+2,04	-3,10	+2,53
Рівненська РСС	20,4	20,91	19,03	20,28	+0,56	-1,88	+1,25
Рокитнівська	21,6	19,38	17,17	18,51	-2,22	-2,21	+1,34
Сарненська РСС	17,3	19,38	18,32	16,84	+2,08	-1,06	-1,48
ПО КМТП	16,3	18,21	16,65	16,97	+1,94	-1,57	+0,32
КП Рівне ГРО	10,1	10,09	9,69	10,37	+0,01	-0,40	+0,68
Сарни ГРП	18,6	10,09	17,74	20,04	-8,50	+7,65	+2,30
Дубровиця ГРП	17,2	17,48	18,08	18,12	+0,32	+0,61	+0,04
Сарни база ЛГТ	18,8	18,58	18,02	17,91	-0,21	-0,56	-0,11
Разом	16,2	16,15	15,87	16,42	-0,04	-0,28	+0,56

Такі, хоч і незначні, але позитивні зміни було досягнуто внаслідок раціонального використання обігового капіталу торговельних підприємств, освоєнням нововведених об'єктів і збереженням фінансової стійкості кооперативних організацій і підприємств. Найвища продуктивність серед досліджуваних торговельних організацій у 2009 р. (див. Рис. 1) спостерігається у Млинівському РСТ (23,11 %), найнижча – у гуртово-роздрібній торгівельній організації м. Рівне (10,37 %).

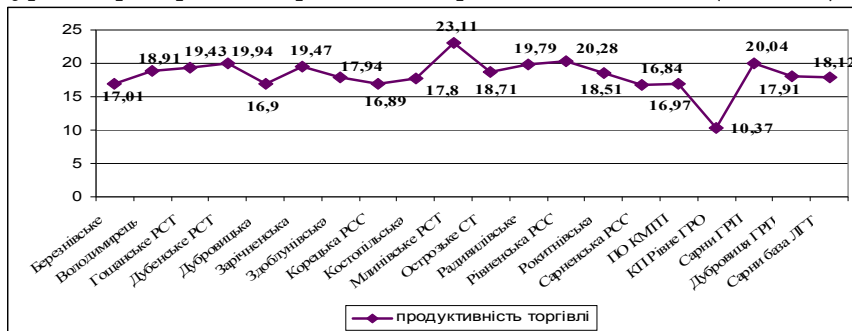

Рис. 1. Показники продуктивності торгівельних організацій РОССТ у 2009 р.

Територіальні відмінності в показниках продуктивності торгівлі організацій РОССТ можна пояснити впливом таких основних чинників, як величина прибутку, витрати, кількість пайовиків, кадрове забезпечення та ін.

Використовуючи метод ланцюгових постановок, здійснимо розрахунок впливу чинників на показник продуктивності торгівлі в РОССТ, результати якого подано нижче :

$$\begin{aligned}
 \text{вплив_чинників} &= \begin{cases} \text{продуктивність}_1 = \frac{\text{прибуток}_{\text{базовий}}}{\text{витрати}_{\text{базові}}} = \frac{\text{прибуток}_{2009}}{\text{витрати}_{2009}}; \\ \text{продуктивність}_2 = \frac{\text{прибуток}_{\text{фактичний}}}{\text{витрати}_{\text{базові}}} = \frac{\text{прибуток}_{2010}}{\text{витрати}_{2009}}; \\ \text{продуктивність}_3 = \frac{\text{прибуток}_{\text{фактичний}}}{\text{витрати}_{\text{фактичні}}} = \frac{\text{прибуток}_{2010}}{\text{витрати}_{2010}}. \end{cases} \quad (1) \\
 \text{вплив_чинників} &= \begin{cases} \text{продуктивність}_1 = \frac{417438}{66229} = 6,30\%; \\ \text{продуктивність}_2 = \frac{398488}{66229} = 6,02\%; \\ \text{продуктивність}_3 = \frac{398488}{65439} = 6,09\%. \end{cases}
 \end{aligned}$$

$$\text{вплив_чинників} = \begin{cases} \text{продуктивність}_2 - \text{продуктивність}_1 = 6,30\% - 6,02\% = -0,28\%; \\ \text{продуктивність}_3 - \text{продуктивність}_2 = 6,09\% - 6,02\% = 0,07\%. \end{cases}$$

$$\text{вплив_чинників} = -0,28\% + 0,07\% = -0,21\%.$$

На підставі проведених розрахунків та отриманих результатів можна стверджувати, що на зменшення (на 0,21 %) продуктивності торговельної діяльності РОССТ вплинула зміна таких чинників: 1) зменшення прибутку на 4,54 % або на 18,95 млн. грн., що відбулося за рахунок збільшення обсягу випуску продукції; 2) зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Отже, продуктивність торгівлі Рівненської ОССТ поступово зростає, що зумовлено зростанням обороту роздрібною торгівлі та помірним підвищенням купівельної спроможності населення.

Результати, отримані у ході проведеного в межах даної статті дослідження, дають змогу зробити такі **ВИСНОВКИ**.

1. Аналізом основних показників господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Рівненської області у 2006-2009 рр. встановлено зростання обсягів валового роздрібного товарообороту РОССТ з 177 млн. грн. в 2006 р. до 313,2 млн. грн. в 2009 р. Левову частку грошових доходів (82-84%) населення Рівненщини витрачає на придбання продуктів харчування і лише 15-17% – на купівлю непродовольчих товарів, що свідчить про низький рівень його матеріального добробуту. Виявлено, що основними чинниками, які негативно впливають на розвиток торговельної діяльності галузі споживчої кооперації на Рівненщині є: недостатня адаптація галузі до ринкових форм і методів господарювання; істотне руйнування ресурсного потенціалу галузі; зубожіння та високим рівень безробіття сільського населення; збитковість і нерентабельність мережі підприємств, що надають культурно-побутові послуги в селах та ін.

2. Показники продуктивності, які розраховані автором за даними господарської діяльності РОССТ у 2006-2009 рр., дають підстави стверджувати про їхнє поступове підвищення – на 0,22 %. Це було досягнуто внаслідок раціонального використання обігового капіталу торговельних підприємств, освоєнням нововведених об'єктів і збереженням фінансової стійкості кооперативних організацій і підприємств. Виявлено,

що Млинівське РСР продемонструвало найкращий показник продуктивності (23,11 %) в системі РОССТ, а у гуртовороздрібній торговельній організації м. Рівне цей показник виявився найгіршим (10,37 %). За результатами прогнозного аналізу визначено, що у 2013 р. порівняно з 2010 р., прогнозується зростання продуктивності торгівлі в РОССТ на 0,25 %.

3. Результати дослідження дали автору змогу визначити такі основні напрями підвищення продуктивності торговельної діяльності в РОССТ: оптимізація структури та системи управління в мережі торговельних закладів; широке запровадження у торгівлю інноваційної діяльності, технологічне переоснащення підприємств; підвищення рівня інвестиційної привабливості та фінансового менеджменту; своєчасне виявлення фінансових проблем, вжиття антикризових заходів та запобігання банкрутству підприємств; диверсифікація випуску товарів; удосконалення кадрового забезпечення галузі та роботи з персоналом та ін.

Бібліографія

1. **Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації України за 2006-2007 рр.** – К., 2007.
2. **Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації України за 2008-2009 рр.** – К., 2009.
3. **Соціально-економічне становище України (2009 рік)** : [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Державної підтримки українського експорту. – 2012. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/makro_pokazniki/ukr/3125.html.
4. **Торгівля** : [Електронний ресурс] // Рівненська обласпоживспілка : офіц. сайт. – 2012. – Режим доступу: <http://www.rivneoss.com.ua/torgivlya.html>.
5. **Торгівля** : [Електронний ресурс] // Укоопспілка : офіц. сайт. – 2012. – Режим доступу : <http://www.coop.com.ua/uk/2011-12-15-13-28-45/14-2011-12-15-06-57-24>.
6. **Укоопспілка, споживча кооперація Рівненщини** : [Електронний ресурс] // Рівненщина : регіон. інформ. портал. – 2012. – Режим доступу : <http://irp.rv.ua/resource/ukoopspilka-spojivcha-kooperaciya-rivnenshchini>.

Рецензент: д.е.н., професор Євдокименко В.К.

УДК 65.018:65.016

В. М. БОБК

ЗРІЛІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Розглядаються особливості діяльності підприємств з позицій їх життєвого циклу, котрі є визначальними для встановлення зрілості підприємства до впровадження системи управління якістю

The features of the business activity enterprises in terms of their life cycle, which is crucial for the establishment of enterprise maturity to implement a quality management system are considered.

Ключові слова: система управління якістю, конкурентоспроможність продукції.

Досвід передових країн світу показує, що одним із важливих напрямків, які сприяють підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції, є впровадження сучасних систем управління на базі міжнародних стандартів серії ISO, НАССР, OHSAS тощо. Використання різноманітних систем управління дозволяє підприємствам отримати ряд переваг, серед яких: підвищення іміджу організації та довіра з боку споживачів, іноземних партнерів, страхових та інвестиційних компаній; отримання переваг перед конкурентами; зміцнення позиції на вітчизняному та зарубіжному ринках; забезпечення зниження негативного впливу на навколишнє середовище; контроль небезпечних виробничих факторів; зниження ризиків і пов'язаних з ними втрат; поліпшення психологічного клімату в колективі і т.п. Однак, не зважаючи на вищенаведені вигоди від впровадження систем управління, не всі підприємства 100% впроваджують зазначені системи. У зв'язку з цим актуальною проблемою є встановлення факторів, які впливають на бажання керівництва підприємств до

© *Бовк В.М. - к.е.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування*